

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUKTA ÖLÜM KAVRAMI VE YAS DÖNEMİNDE ÖĞRETMEN YAKLAŞIMI

Uzman Psikolojik Danışman Selin Özkan

ÖZET

İnsanın doğumu aynı zamanda acılarında başlangıcı olur. Bizler hayatımız boyunca birçok kayıplar ardından da acılar yaşayacağız. Hayatımıza sağlıklı bir şekilde devam edebilmemiz için kayıplarımızı kabullenerek duygularımızla yüzleşerek ve kayıplarımızı geçmişte bırakarak yolumuza devam edebilmeyi öğrenmemiz gerekiyor.

Ölüm kavramının psikoloji ve psikiyatride ele alınışı 2. Dünya savaşının sonlarına doğru uzanmaktadır. Otto Frank, Karen Horney, Erich Fromm gibi psikoanalistlerin her biri farklı zamanlarda bu konudaki görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ölüm kavramına bakış açısı gelişim dönemi özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin psikoanalitik araştırmacılara göre küçük çocukların ölümü anlama ve kabullenme kapasiteleri onların bilişsel ve duygusal olgunluk düzeyi ile sınırlıdır. Bu noktada ölüm kavramının birey tarafından farklı gelişim evrelerinde algılanışı ve konunun bireye açıklama biçiminin önemi ortaya çıkmaktadır.

Okulöncesi dönemde çocuklar bilişsel olarak işlem öncesi dönemdedirler, dolayısıyla egosantrik ve büyüsel düşünce ölüm kavramını açıklamada kullanılır. Bilişsel olarak süreklilik kavramı gelişmediği için ölümün geri dönülmez ve sürekli olduğunu kavrayamazlar. Çocuk için ölüm günlük yaşamda varolan birisinin bundan sonra olmaması kadar basit olup ayrılığın süresi kaygı vericidir.

Okulöncesi dönemde bu durumla karşılaşan çocuk yas sürecinde en büyük desteği öğretmeninden almaktadır. Sonuç olarak normal yas sürecinin öğretmenin doğru tutum ve yaklaşımıyla bu sürecin sağlıklı bir şekilde atlatılmasını sağlayacaktır.

Anahtar kelime: Ölüm, yas, Okulöncesi, çocuk, öğretmen

GİRİŞ

Yaşamın ayrılmaz bir parçası olan ölüm insanoğlunun her zaman ilgi duyduğu bir konu olmuştur. Çağlar boyu insanoğlu ölüm üzerine düşünmüş ve onu tanımaya çalışmıştır. Çünkü ölüme ilişkin sorgulama, yaşamın anlamlandırılmasında önem taşımaktadır.

Ölüm düşüncesi kimi insan için bir stres kaynağı, kimi içinse stresten kurtulma yolu, kimine göre bir yokoluş iken kimine göre de ölümsüz bir hayatın başlangıcıdır. Bu bakış açısı sonucunda kimi insan ölüm karşısında çok kaygılanırken kimi sevinç duyabilmektedir. (Geçtan, 1990)

Gelişim dönemlerine göre ölüm algısı

Ölüm algısına bakış açısı yaşam dönemi özelliklerine bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin psikoanalitik araştırmacılara göre küçük çocukların ölümü anlama ve kabullenme kapasiteleri onların bilişsel ve duygusal olgunluk düzeyi ile sınırlıdır. Onlara göre çocuklar ölümle ilgili olarak gereksiz kaygı gösterebilir ve bu kaygıları genellikle ölümün biyolojik boyutunu algılayamamalarından kaynaklanır. (Slaughter ve Griffiths, 2007).

Bu noktada ölüm kavramının birey tarafından farklı yaşam dönemlerinde algılanışı ve konunun bireye açıklanma biçiminin önemini ortaya çıkarmaktadır. (Saler ve Skolnick, 1997).

Sorumlu Yazar: Selin ÖZKAN, selinozk@yahoo.com

Çocukta ölüm kavramı

Çocuklarda ölüm kavramının gelişimi ve kazanılması , bilişsel gelişim ve yaşa bağlı olarak ölüm kavramının kazanılmasını inceleyen araştırmacılar ölümle ilgili 3 bilişsel yapı geliştirdiğinden söz etmektedir. Bu yapılar işlevsizlik ,geri dönülmezlik ve evrenseldir.

İşlevsizlik: yaşamı tanımlayan tüm işlerin ölümle kaybedilmiş olduğu anlamına gelmektedir.

Evrensellik: kaçınılmazlık olarak ele alınmakta ve yaşayan her canlının öleceği anlamına gelmektedir.

Geri dönülmezlik: ölen kişinin herhangi bir şekilde geri dönmeyeceği anlamına gelmektedir.

Çocukluk döneminde bir ebeveynini kaybetmiş bireylerin incelendiği araştırmada kaybın arkasından yas sürecindeki durum ve törenlere katılma şansı bulamamış bireylerin ilerki yıllarda suçluluk duygularının ve depresyon yatkınlığının yüksek olduğu görülmüştür. Cenaze törenine katılan , ölüme öfkelerini ifade eden ölenin resimlerini görüp mezarını ziyaret eden çocuklarda ilerde görülebilecek depresyon ihtimali diğerlerine göre daha az görülmektedir.(Koç,2003).

Okulöncesinde öğretmen yaklaşımı

Öncelikle öğretmenlerin bu süreçlerle ilgili bir psikoeğitim alması çok önemlidir. Öğretmenlerin bu eğitimin sonucunda

- 1-Ölüm kavramı,yas süreci ve bu süreçte verilecek tepkileri öğrenmeleri
- 2-Bu tepkilerin normalleştirilmesinin desteklenmesi
- 3-Olumlu başa çıkma yollarının zenginleştirilmesi
- 4-Çocuğun bir an önce rutinine dönmemesinin desteklenmesi
- 5-Gelişim alanlarda kalıcı hasar verici bir deneyim olmasının ön görüp zamanında profesyonel destek almaya yönlendirilmesi beklenir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak özellikle küçük yaşta çocukların ölüm kavramı ve yas süreçlerinde öğretmenleri tarafından desteklenmesi çok büyük önem taşımaktadır.

1-Okulda bulunmak ,oyun ve diğer etkinliklere katılmak çocuklarda özellikle travmatik yaşantı dönemlerinde çok ihtiyaç duydukları süreklilik, değişmezlik ve normallik hissinin oluşmasına yardımcı olur.

2-Okulda bulunmak ve etkinliklere katılmak çocukların gereksinimlerini daha kolay iletmelerine neden olur.

3-Öğrenme ortamı çocukları mutlu edecek şekilde dizayn edilebilir.

4-Öğretmenlerin yardımıyla daha ileri düzeyde psikolojik yardıma gereksinim duyan çocuklar belirlenebilir.

5-Çocukların ölüm olayının ne olduğunu anlamalarına yardımcı olunabilir.

6-Olaya verilen tepkiler konusunda çocukları bilgilendirilebilir.

7-Sınıfta sıcak ve destekleyici bir sosyal ortam yaratılabilir.

8-Çocukların kayıplarla acı veren anlar duygularla başa çıkmalarına yardımcı olacak etkinlikler düzenlenebilir.

9-Geleceğe ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirmeleri için onları desteklenebilir.

10-Çocukların toparlanma süreçlerini kolaylaştırmak için okul ve aile arasındaki işbirliğini güçlendirebilir.

KAYNAKLAR

Geçtan,E. (1990) Varoluş ve psikiyatri. İstanbul: Metis yayınları .164

Herman,J.(2011).Travma ve iyileşme İstanbul Literatür yayıncılık 27

Koç, M. (2003) Ölüm korkusu üzerine kurumsal açıdan psikolojik bir değerlendirme Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 6 (1): 7-9

Saler, L.S , Skolnick , N. (1992) Childhood parental death an depression in adulthood: Roles of surviving parental family enironment , American Journal of Orthopsychiatri 62 (4): 504-516

Slaughter,V.,Griffits,M. (2007) Death understanding and fear of death in young children Clinical child psychology and psychiatry, 12(4) :525-535

Zara,A.(2013).Travmatik stres ve etkileri İstanbul Bilgi üniversitesi yay.34-37